

מראי מקומות - ראש השנה

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

ה.

מעשר דגן, שהרי לא הוקשו המעשרות עצמם להדדי, אלא לענין מעשה ההפרשה הוקשו. וי"ל שהדין שאין מעשרין מן החדש על הישן הוא רק לגבי מעשה ההפרשה, אבל לענין חלות שם קרבן מעשר בהמה, אם עבר והפריש הרי הוא חל. והם דברי הרמב"ם מפני חומרת הקדשים, שמשום דיני הקדשים שבה יש בה חומרא זו שחל שם מעשר, הגם שהיה מן החדש על הישן [ולפי זה יתכן שהבהמות זקוקות להפרשת מעשר בהמה, שהרי כלפי מעשה ההפרשה לא מועיל בדיעבד].

ובערוך לנו כתב ליישב שאין זו דרשה גמורה, אלא אסמכתא, שהרי במקום אחר דרשו עשר בשביל שתתעשר.

ד. מה מעשר דגן סמוך לגמרו עשורו

הקשה הפני יהושע, שאם ההיקש הוא שגם במעשר בהמה צריך להיות סמוך לגמרו עשורו, מה ראה ר"מ לומר דוקא ראש חודש אלול, שמא סוף אב הוא, או בד' או ה' בחודש, ואין לומר שר"מ סובר כהירושלמי שדורשים מלחדשי השנה שאין חודש א' נחלק לשנים, שא"כ ה"ו צריך לסבור כב"ש לענין ר"ה לאילנות. וע' בדבריו לקמן (יד ד"ה בא' בשבט) שציידד שגם הבבלי מסכים להירושלמי לגבי דאורייתא, ורק בפירות האילן שהם מדרבנן אמרו שאפילו מה שאינו א' בחודש יכול להיות ר"ה [ור"ש סובר שר"ה של כל תאחר הוא ט"ו ניסן, צריך לומר שאינו סובר דרשה זו כלל, וצ"ע].

ה. לתקופה

כתבו התוס' שיש נפקותא מרובה בדבר. ויש לעיין, מהי הנפק"מ למעשה האם התקופה מתחילה מניסן או מתשרי. וכתב הפני יהושע שנפקא מינה לענין מה שמצינו לקמן (כ"א) אם נמשכת תקופת טבת עד ט"ז ניסן, וכן בתקופת תשרי לענין סוכות. ובהגהות הר"ש מדסוי כתב שנפק"מ לענין הברייתא בברכות נ"ט: לענין זמן ברכת החמה. אבל בהגהות יעב"ץ כתב שאינו יודע מהי הנפק"מ, והובאו שם דברי הגר"א בביאורו לאו"ח תקפ"א סוף סקכ"ו שכתב שאין נפק"מ.

ו. ממאי דתשרי הוא דכתיב תקעו בחדש

שופר בכסה ליום חגנו איזהו חג וכו'

הקשה הרש"ש, מדוע לא הוכיחו מתחילת הפסוק שמדובר בר"ה, שהרי איזה ר"ח שתוקעין בו, הוי אומר זה ר"ה. והפני יהושע תירץ, שיש לפרש ש'בכסה ליום חגיגנו' הוא ענין אחר, והפסוק מונה את סדר החודש, שבתחילה תוקעין, וביום חגיגנו הוא סוכות שהרי לא מצינו שר"ה נקרא חג, והוא חוק לישראל, לפי שבסוכות נדונין על המים. ולזה הוכיחו מהכתוב 'בכסה ליום חגיגנו', שמדובר בראש השנה.

א. ורב אשי אמר ד' ראשי השנים הם שהן בד' ר"ח

הקשה הפורת יוסף, שהרי ר"ה לרגלים אינו בר"ח, ומ"מ הוזכר במשנתנו, והניח בצ"ע. וכן הקשה הפני יהושע, שאפילו אם אינו בר"ח יש להחשיבו, כמו שהוזכרו רגלים במשנתנו. ותירץ שרב אשי לא חשש לתרץ אלא מה שנקטה המשנה ארבע, ומשמע שאין יותר, אבל על מה שלא כתבה עומר ושתי הלחם לא חשש להשיב, לפי שהאם התנא ימנה את כולם כרוכלא.

ב. מתעברות בניסן ויולדות באלול

פירש רש"י, שזמן העיבור של בהמה דקה הוא חמשה חדשים. ובחי' הר"ן העיר, שא"כ מדוע בבהמה גסה ר"ה שלהם ר"ח אלול או תשרי, הרי זמן עיבורם ט' חדשים. וכתב שיתכן שיש היקש בקר לצאן, ולכך דינם בא' תשרי אף שאין יולדות באותו הזמן. והקשה, שאדרבה, נקיש צאן לבקר, וכתב שאפשר הטעם משום שבהמה דקה הם רוב.

וכעין זה תירץ הטורי אבן שהגסה נגררת אחר הדקה. עוד כתב, שהרי לא מצאנו זמן קבוע לעיבורה של בהמה גסה, ואם נותנים זמן אחר לבהמה גסה, הרי אין זמנם קבוע, וכיון שהתורה כתבה אותם ביחד, משמע שאין לחלק ביניהם, וממילא כיון שלדקה יש זמן קבוע, הולכים אחר הדקה. עוד כתב, שאפילו אם יש להם זמן קבוע, כיון דמקיישים מעשר בהמה למעשר דגן, יש לקרב את זמן ר"ה של בהמה לשל הדגן, ולכן הולכים אחר זמן בהמה דקה, לפי שהוא קרוב לר"ה של דגן.

ובתוס' יו"ט תירץ, שהעיבור בבהמה גסה מתחיל ד' חדשים קודם בהמה דקה, וזמן לידתן שוה, והשפת אמת כתב שהוא דוחק.

ג. עשר תעשר בב' מעשרות הכתוב מדבר

א' מעשר דגן וא' מעשר בהמה

כ' הרמב"ם (בכורות פ"ז ה"ה) אין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת וכו' ויראה לי שאם עישר בהמה משנה על שנה, הר"ז מעשר מפני חומרת הקדשים, שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש שיהי' שנה שנה. והקשה הלחם משנה, שהלא ההיקש ממעשר בהמה למעשר דגן, ומדוע יועיל בדיעבד, וע"ש שיישב ע"פ הסוגיא בבכורות. ובתורת זרעים (תרומות, א', ג') כתב ליישב ע"פ מה שמצינו במעשר בהמה שאם קרא שם מעשר ליי"א הרי הוא קדוש בקדושת שלמים, ומוכח שבעיקר חלות מעשר בהמה יש ב' דינים, דין הפרשת מעשר כמעשר דגן, ודין הקדש קרבן כשאר קרבנות. וי"ל שההיקש הוא רק כלפי החלק של הפרשת